

Adres redactie en administratie:

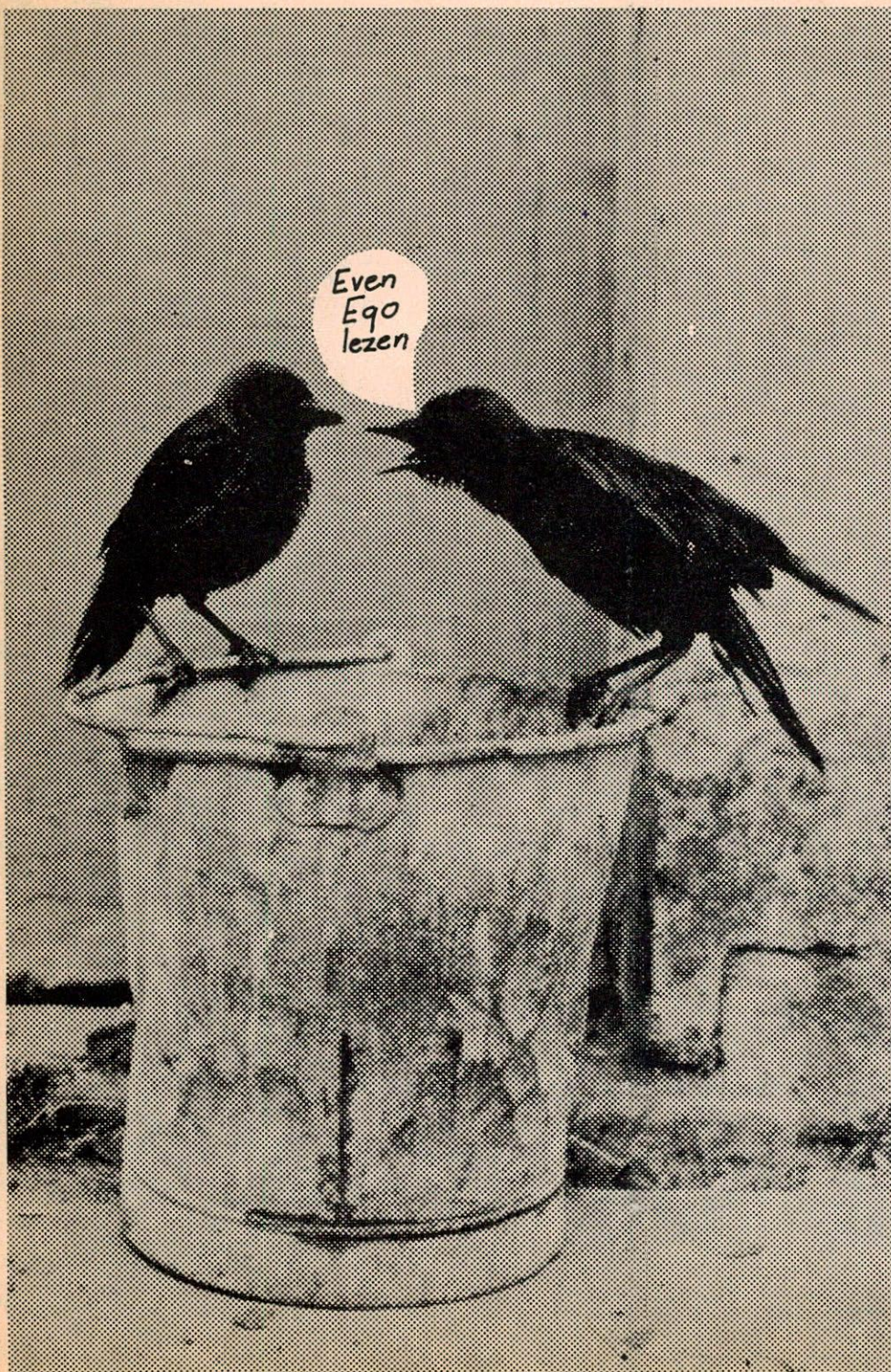
Bureau Hoofdraadsman
Coornherthuis,
Hoofdstraat 84, Driebergen
Telefoon 03438-2878

Redactie:
A. Zoetebier
Frank Spoelstra

MAANDBLAD VAN DE HUMANISTISCHE GEESTELIJKE VERZORGING VOOR MILITAIREN. NR. 2 - FEBRUARI 1977 - 16E JAARGANG

Abonnementsprijs f 6,— per jaar, te storten op postgirorekening 480414 t.n.v. Hoofdraadsman Humanistische Geestelijke Verzorging te Driebergen.
Militairen ontvangen het blad op aanvraag zonder betaling.

* geestelijke verzorging

* eens een dief. . .

* filmster een vak

* het geweten

* Sport

* Ellington

* Wim Kan

Vaste medewerkers

Bert van de Kamp
Wim Heij
Karel Bloema
Rien Robijns
Bert Vuijsje
Hans van Wissen
Leo van Opzeeland

Identiteit en noodzaak van

Nadat in het vorige artikel de betekenis van de levensovertuiging, ook en misschien juist in deze tijd, is uiteengezet, ga ik nu nader in op de betekenis en de eigenstandige functie (de identiteit) van geestelijke verzorging en de samenhang daarvan met de levensovertuiging. Ik doe dat aan de hand van de in het eerste artikel onder 1 genoemde weerstand, die luidde als volgt:

G.v. is uit de tijd. Zij kan door psychologen, psychotherapeuten, psychiaters, maatschappelijke en welzijnswerkers enz. worden overgenomen.

Hier is dan de plaats om de vraag: wat is g.v. eigenlijk, wat is haar eigen plaats, haar eigen karakter en taak, haar eigen en eigenlijke identiteit, te beantwoorden.

wat is g.v. eigenlijk?

Welnu, om het dan maar aanstonds duidelijk te zeggen: g.v. is de steun die vanuit en door middel van (met het middel van) de levensovertuiging gegeven kan worden, in het bijzonder aan mensen die in moeilijke omstandigheden resp. in krisissituaties verkeren, maar ook zonder dat, om met het leven in het algemeen in het reine te komen. De levensvisie, de levensovertuiging zelf

is het steunverlenend element.

Als, zoals ik in het voorgaande artikel meen te hebben aangetoond, de levensovertuiging van zo groot belang is voor de mens, dat zij hem steun en houvast biedt en tal van andere essentiële functies vervult, dan is het, ondanks alle versluiering daarvan in de tegenwoordige tijd, vanzelfsprekend daaraan extra en aparte aandacht te besteden.

De mens kan eigenlijk alleen met zijn problemen en levensvragen verder komen, als hij ze weet te vatten in een allesomvattende visie of overtuiging omtrent leven en zijn. Dan pas kan hij leed en dood, schuld en tekort, goed en kwaad, recht en onrecht, zijn verhouding tot het onbekende en nog zoveel meer hun plaats geven. Dan pas – als hij de dingen van het leven heeft geïntegreerd in zijn bestaan, d.w.z. tot een eenheid heeft gebracht in zijn levensovertuiging – dan pas kan hij leven in harmonie met zijn bestaan. In deze diepere zin kan men zich met zijn persoonlijke situatie eerst verzoenen als men zich verzoend heeft met de menselijke situatie in het algemeen. Humanistisch uitgedrukt: men moet vrede verwerven met het zo-zijn der dingen. Christelijk uitgedrukt: men moet zich aan God en Zijn voor mensen

ondoorgrondelijke bedoelingen toevertrouwen. Dit sluit strijd om verbetering van de situatie mogelijk niet uit, maar in.

Om het wat konkreter te maken: de problemen van ouder worden en dood zijn niet in feitelijke zin op te lossen. Zij zijn alleen op te lossen, resp. men kan er alleen verder mee komen, als men ze hun plaats geeft in het totale geestelijke bestaan.

Hulp verlenen bij dit geestelijk in het reine komen met de dingen is de typische taak en verantwoordelijkheid van de g.v. Het is een aparte discipline, die niet door maatschappelijk werk, psychotherapie, enz. kan worden vervangen. De geestelijke hulpverlening is rechtstreeks met de levensovertuiging verbonden. En wil g.v. werkelijk geestelijke verzorging zijn, dan moet zij doorstoten naar de achtergrond-vragen van het leven, dit is naar de levensovertuiging. Want dáár ligt het specifieke van g.v. Dat heeft niets te maken (ten minste dat hoeft niets te maken te hebben) met enigerlei vorm van indoctrinatie, maar het heeft alles te maken met het veralgemenen en in een wijder verband gaan zien van het persoonlijk probleem en het daardoor beter weten te plaatsen en te verwerken en (eventueel) te aanvaarden. Als de g.v. daar niet toe komt en de g.v.-er stil blijft staan bij de enkele, hoe goed ook bedoelde en hoe warm ook overkomende belangstelling voor de cliënt en zijn wedervaren, dan is er m.i. van g.v. nog geen sprake.

Het is de „skill”, de vakbekwaamheid van de g.v.-er om de signalen te verstaan die heenwijzen naar de behoefte om op de diepere levensvragen in te gaan. Als die signalen er niet zijn, dan is er op dat moment geen behoefte aan g.v. Maar laat de g.v.-er zich daarop niet verkijsen. De mensen leggen hun problemen lang niet altijd zo maar op tafel. Er zijn veel psychologische mechanismen die hen daarvan weerhouden: men verdringt zijn moeilijkheden zodat men ze zelf niet herkent; ze blijven vaag, zodat men ze (nog) niet onder woorden kan brengen; men heeft angst zich bloot te geven; men heeft geen vertrouwen meer, niet in God en in geen enkel mens; men is apathisch geworden, enz. Daar moet hulp bij worden geboden.

levensovertuiging: niet opdringen, niet wegdringen!

En nu is mijn probleem weer, dat ik toch misschien misverstaan zal worden. Dat men bij het lezen van deze regels denkt: moet het dan toch weer die oude kant op; dat de levensovertuiging koste wat kost moet worden aangedragen. Maar dat bedoel ik er niet mee. Ik bedoel er mee dat in elk echt g.v.-gesprek de levensovertuigelijke elementen aanwezig zijn, lang niet altijd expliciet, maar zeker en meestal impliciet. En dat ze in het gesprek komen door het rechte funktioneren van de g.v.-er. Die niet eens veel zegt, maar wel zijn schaarse woorden en vragen daarop richt.

Laat ik het konkreet maken aan één

geestelijke verzorging

enkel voorbeeld. Ik sprak met een vrouw die het inderdaad moeilijk had. Ergens in haar exposé laat ze de verzuchting vallen: „Het leven is soms wel moeilijk”. Ik reageer daarop met de voorzichtig gestelde vraag: „Vindt u het vreemd dat het leven zijn moeilijkheden meebrengt?” En het gesprek kreeg de dimensie waarvan boven sprake was. Zij ging haar probleem zien in het licht van de algemeen menselijke problematiek, kon het daardoor beter plaatsen, verwerken en aanvaarden. De inhoud van het gesprek zal natuurlijk anders zijn als het wordt gevoerd tussen godsdienstige partners dan wel tussen mensen die van humanistische levensmotieven uitgaan. En vanzelfsprekend moet er – ook bij g.v. – alle ruimte zijn voor een heel gewoon, alledaags gesprek, ter inleiding op wat er nog kan volgen, om elkaar te leren kennen en om tot de juiste relatie te komen, maar dat is voorwaarde tot, en nog niet het wezenlijke van g.v. Overigens geen onbelangrijke voorwaarde! De g.v.-er moet de mogelijkheid hebben om persoonlijk contact met de cliënt te leggen. Een schriftelijke aankondiging van de mogelijkheid voor de cliënt om van zijn diensten gebruik te maken heeft geen effect. Mede vanwege de eerder genoemde psychologische mechanismen die mensen verhinderen met hun persoonlijke problemen voor de dag te komen.

Na dit alles kan ik de eigen aard, de identiteit van g.v. nu ook omschrijven als die hulpverlening die gericht is op het versterken, het levend en functioneel maken van de levensovertuiging, resp. van de functies van de levensovertuiging en hun steun en houvast verlenende kracht. Bij christenen dient het m.i. (om een beeldrijke uitdrukking van een priester te gebruiken) te gaan om „de draad naar boven” te versterken of te herstellen (die zich overigens ook in horizontale draden kan manifesteren). Bij humanisten om de vele en veelal mysterieuze draden van het leven saam te weven tot een voor de niet-godsdienstige mens bruikbaar leefpatroon, al zal de cliënt zelf bepalen wat voor hem bruikbaar is en wat niet. In dat laatste geval geen „eeuwige waarheid”, maar een gezamenlijke worsteling om waarheid.

Ik plaatste mijn beschouwingen tot nu toe vooral in het kader van de individuele g.v. Maar g.v. kan ook zeer wel in groepsverband plaats vinden. Ook dan kan men vruchtbaar met de levensvragen bezig zijn. En juist uit het groepscontact kan weer individuele g.v. voortvloeien over de meer persoonlijke problematiek. Over de andere vormen van gebrek aan zicht op de identiteit van g.v. (de punten 3, 4 en 5 uit het eerste artikel) kan ik nu wat korter zijn.

mijn levensovertuiging alleen voor mijzelf, niet voor cliënt

Op z'n slechtst betekent dit, dat een levensovertuiging voor de cliënt in zijn levensproblematiek geen functie zou hebben. Overigens wel vreemd de levensovertuiging wel als de eigen inspiratiebron te ervaren en dan de

betekenis van die inspiratiebron voor de cliënt niet te zien. De functie van de levensovertuiging – juist voor de cliënt – is in het voorgaande voldoende aangetoond.

Op z'n best betekent het evenwel, dat de g.v.-er ermee bedoelt: het gaat in de g.v. niet om mijn levensovertuiging, maar om de cliënt te helpen zijn eigen levensovertuiging te versterken en functioneel te maken. Hierover spreek ik graag nader in het laatste artikel, dat zal handelen over de **ekstra** bezwaren die er tegen **humanistische** g.v. worden ingebracht. Daar wordt ook ingegaan op de bewering van godsdienstige g.v.-ers, dat zij niet-godsdienstige mensen evengoed geestelijk kunnen begeleiden.

gewone menselijkheid is voldoende

Men zal van schrijver dezes, als humanist, niet verwachten dat hij gewone menselijkheid (die overigens niet zó gewoon is) laag schat. Maar het volledig bij de ander zijn, hem met belangstelling en empathie benaderen is, hoe belangrijk en steunverlenend dat op zichzelf ook kan zijn, nog geen g.v. Het vermogen tot empathie is wel een voorwaarde tot g.v. Maar blind geworden door het terecht geziene belang ervan gaat men het gemakkelijk verabsoluteren en het tot het eigene en wezenlijke van g.v. bestempelen. Dat ligt echter, zoals reeds besproken in het functioneel maken van de levensovertuiging. Een alleen empathische benadering kan de cliënt eerder afhankelijk maken dan dat hij zelfstandig met de levensproblematiek klaar komt.

Wanneer „gewone menselijkheid” voor g.v. voldoende zou zijn, dan zouden we de g.v. aan verstandige, wijze en rijpe mensen met een sterk vermogen tot empathie kunnen toevertrouwen en zouden er geen g.v.-ers van godsdienstige en humanistische huize nodig zijn. Als dat zo was, zouden we dat ook moeten erkennen en zouden kerken en Humanistisch Verbond af moeten zien van hun bemoeienis met g.v. En als g.v.-ers zelf die uitsluitende nadruk op het inlevingsvermogen en de relatie leggen, dan hebben zij zichzelf als representanten van een levens- of geloofsovertuiging overbodig gemaakt.

Dat deze opvatting bij „leken” voorkomt is begrijpelijk en blijkt o.a. uit het feit dat er instellingen zijn die liever zulke op grond van hun persoonlijke habitus gekwalificeerde mensen als g.v.-er aanstellen dan dat deze bovendien nog door hun geestelijke achtergrond zijn gekwalificeerd, en bepaald en benoemd. Hoe oneerbiedig dat ook t.o.v. dit soort g.v.-ers klinkt, met betrekking tot wat g.v. werkelijk is, leidt dit tot beunhazerij. G.v. is een vak, dat én de goede habitus én een opleiding én een levensbeschouwelijke achtergrond vereist.

geen g.v., maar maatschappijverandering?

De mensen die denken dat menselijke

(deel 2)

ellende uit verkeerde maatschappelijke structuren voortkomt en dat het ook de structuren zijn die de mens in zijn ontplooiing belemmeren, hebben – ten dele – gelijk. Maar waarin zij geen gelijk hebben, dat is dat door actie voor verandering van die structuren g.v. overbodig of zelfs schadelijk is. Ze zien dan in de eerste plaats over het hoofd, dat er existentiële levensvragen zijn die ook in de best denkbare maatschappelijke structuur (en welke is dat?) blijven bestaan en dat het daar juist in de g.v. om gaat: hoe kom ik klaar met het leven op zichzelf, inclusief de maatschappelijke structuren? In de tweede plaats leven we in het heden en moeten we in dat heden met het leven klaarkomen. (Of we moeten mest willen zijn op de velden van de toekomst). Het is eerder zo dat een welbewuste en functionerende levensovertuiging leidt tot actie! Wie weet wat hij met het leven wil en structuren ontmoet die met zijn kijk op het leven in strijd zijn, zal juist vanuit zijn levensovertuiging die structuren te lijf gaan. G.v. bedekt geen structuren, zij resulteert in de behoefte om aan verandering van structuren te werken. Uiteraard aan zodanige veranderingen als door de eigen levensovertuiging ingegeven zijn. Maar met alléén maar strijd voor verandering van de structuren laat men de mens die (nog) binnen deze structuren moet leven in de kou staan.

Met deze eerste twee artikelen hoop ik én de identiteit, de eigen geaardheid én de noodzaak van g.v. te hebben aangetoond. Ook een afgrenzing naar de zijde van de psychologie, psychotherapie, maatschappelijk werk enz. lijkt nu overbodig, hoezeer ook deze disciplines elkaar kunnen overlappen en samen moeten werken. In het volgende en laatste artikel zal ik nader ingaan op de weerstanden die er nog **ekstra** tegen **humanistische** g.v. bestaan.

'Eens een dief, altijd een dief'?

over vooroordelen

„Met die lange haren kan je niet meer zien of het een jongen of een meisje is. . .”

Hoe vaak heb ik deze opmerking de laatste jaren al niet gehoord? Waarom zou men er toch zo'n behoefte aan hebben om op straat of in de bus te weten of iemand vrouwelijke of mannelijke geslachtsorganen heeft? De mensen die dit zeggen zijn echt niet van plan die jongen of dit meisje ter plaatse te versieren, want dáárvoor moet je het natuurlijk wel effe weten. . .

Nee, meestal zal een man zich tegenover een vrouw anders, misschien „hoffelijker” gedragen, dan tegenover een andere man. Vaak is een vrouw ietwat flirterig tegen een man. En waarom. . . omdat het zo hoort. We

weten haast niet beter. Maar misschien willen allerlei mensen wel niet dat hoffelijke of flirterige gedoe.

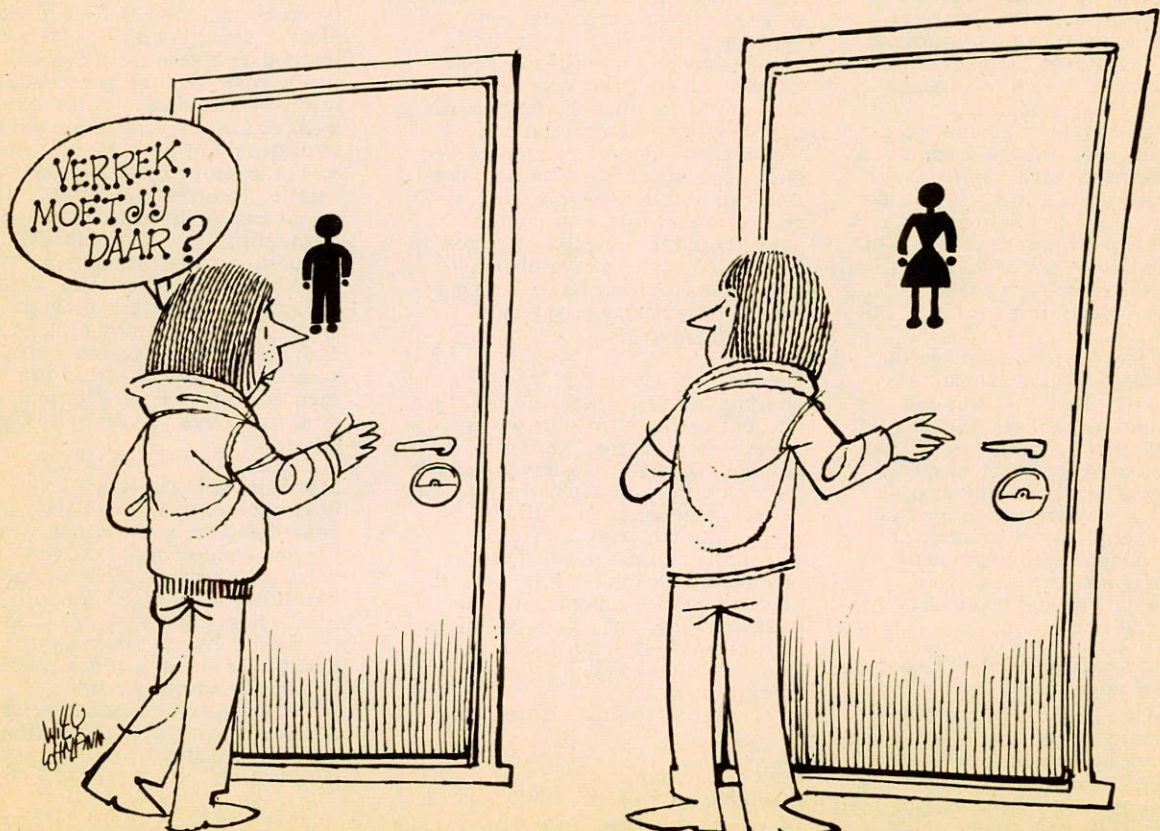
Anders gezegd: vaak delen we mensen op grond van uiterlijke kenmerken in, in allerlei types, en daaraan knopen we hele reeksen conclusies vast, zonder dat we weten of deze wel juist zijn.

Een voorbeeld daarvan maakte ik mee toen ik pas in dienst zat: na een heel zware week op de Harskamp zat ik eindelijk - doodmoe - in uniform in de trein naar huis. Zegt de conducteur tegen mij: „zou je niet eens opstaan, er staan mensen in de trein.” Ik was helemaal perplex: ten eerste omdat de conducteur mij met „je” aansprak, terwijl ik 23 jaar was, en ten tweede, omdat ik kennelijk geen mens was. . .

Later begreep ik wel wat er aan de hand was: doordat ik dat pakje aanhad beschouwde de conducteur mij niet als een doodvermoeid mens, maar als een goed getraind overheidsdienaar die men naar believen kan bevelen op te staan, en met „je” aanspreken. De conducteur kwam al op die gedachten louter en alleen door mijn uiterlijk, door het type dat ik voor hem was (soldaat). Je kan zeggen dat in beide voorbeelden sprake is geweest van een *vooordeel*: er worden op basis van een klein aantal, oppervlakkige kenmerken, verregaande conclusies getrokken over de hele persoon, zonder dat degene die dit doet zeker weet dat deze conclusies juist zijn. In de meeste gevallen blijken die conclusies onjuist te zijn. Heel wat misverstanden zijn daaruit voortgekomen. „Maar,” zult u misschien zeggen, „het meisje uit 't eerste voorbeeld had toch kunnen zeggen dat ze van die hoffelijkheden niet gediend was, en in die trein bleef je ook lekker op de bank zitten?” Dat klopt wel, maar in de meeste gevallen bestaan de vooroordelen alleen in de gedachten van de mensen en blijven ze onuitgesproken, maar men handelt er wel naar. En dan kan je je daartegen niet meer verdedigen. Laat ik daar ook eens een voorbeeld van noemen:

de autodief

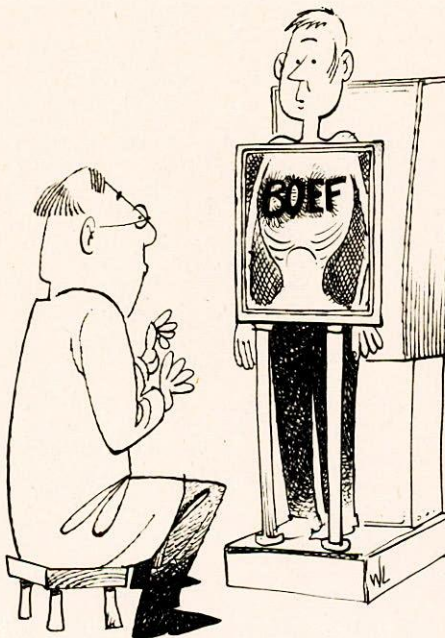
Een man, 35 jaar oud, heeft van de laatste 20 jaar er ongeveer 15 in de gevangenis doorgebracht. Misdrijven: verschillende inbraakjes, vechtpartijen, valsheid in geschrifte en oplichting. Als je dit allemaal zo bij elkaar ziet, dan kan je je best voorstellen dat een baas zo'n gevaarlijke schurk liever niet aanneemt, of een verhuurder hem het huis weigert. Gelijk hebben ze, zou je zeggen. Maar laten we de geschiedenis van deze man nu eens van de andere kant bezien. Hij had heel gewone, brave ouders,

woonde in een heel gewone brave buurt, en zat heel gewoon, braaf op de mulo. Na het voetballen, zaterdag, zijn ze met een stel de stad ingegaan. Nadat ze lekker wat gedronken hadden, zouden ze naar een dancing gaan, even buiten de stad. De meesten hadden een auto, maar hij niet, omdat hij nog maar 16 was. „Henkie gaat maar lekker lopen” zeiden de anderen, en weg waren ze. Dat nam hij niet en om te bewijzen dat hij er zonder hen nog wel sneller kon komen ook, zocht hij alle geparkeerde auto's af totdat hij er één had gevonden die niet op slot zat; de sleutel zat er nota bene nog in! Met zijn zatte kop ging hij achter het stuur zitten en reed zo hard hij kon naar de dancing, om de anderen vóór te zijn. Daar zouden ze nog eens van opkijken. Dat meisje op de brommer had hij niet zien aankomen; trouwens, dat kon ook niet, want hij reed zeker 80 toen ze de hoek om stoof. Na de klap die de botsing gaf had hij even geremd, maar hij beseftte dat het meisje misschien wel ernstig gewond was, en dat de politie erbij zou komen, en dan zouden ze er achter komen dat hij in een gestolen auto reed, te hard, zonder rijbewijs en dronken. Snel reed hij door – niemand had het gezien, nu konden ze hem niet pakken, en het meisje zou ook zonder hem wel geholpen worden. In de dancing was niemand verbaasd dat Henkie daar zo vlug was en ze deden allemaal nogal pesterig tegen hem, omdat hij de jongste was. Dat hele ongeluk zat hem trouwens nog danig dwars, en die gestolen auto ook. Als ze er maar niet achter kwamen! Hij probeerde die knagende gedachte te verdrijven met nog wat biertjes. Terwijl hij zo aan de kant van de dansvloer zat te kniezen kwam een van zijn clubgenoten voorbij geschuifeld, en zegt tegen het meisje waarmee hij danste: „Kijk, daar heb je Henkemannetje, die is nog te jong om te dansen, hij zit naar ons te kijken om het te leren.” Wat er daarna precies is gebeurd weet eigenlijk niemand meer, ons Henkemannetje heeft in ieder geval die jongen met één beweging recht tussen de ogen geraakt, en heeft daarna boven op het hoofd van die ander staan stampen. Toen hij 4 jaar later de jeugdgevangenis verliet, had hij daar eigenlijk best een goeie tijd gehad: de mulo had hij niet afgemaakt, maar hij had veel timmerwerk gedaan, en heel wat fijne vrienden gekregen. Zijn familie moest niets meer van hem hebben, „met een schurk gaan we niet om,” maar dat vond Henk niet zo erg, want hij was nu toch meerderjarig, en kon zich best zelf een toekomst opbouwen. Nou ja, ... dat dacht hij.

Geen sollicitatie lukte. Een baas zei het ronduit: „Ik wil geen rotte appels tussen het fruit hebben.” Na meer dan 3 maanden werd hij eindelijk ergens aangenomen, omdat hij tijdens het sollicitatiegesprek had gezegd dat hij de laatste 4 jaar als boordtimmerman op de grote vaart had gewerkt. Toen ze er achter kwamen dat hij in de gevangenis had gezeten, werd hij op staande voet ontslagen, „omdat hij een beroeps misdadiger is, die zelfs bij een eenvoudige sollicitatie staat te liegen.” Maar Henk dacht bij zichzelf dat als hij niet had gelogen, hij die baan dan nooit had gekregen. Zo is het toch? Doordat hij lang werkloos was in een vreemde stad, waar geen enkele

bekende of familielid woonde, ging hij erg vaak 's avonds uit. In de bars trof hij dan zijn vrienden, en de laatste tijd ook 2 jongens waarmee hij een paar jaar tevoren in de jeugdgevangenis had gezeten. Ook zij hadden geen werk gevonden, en nu hadden ze een handel in tweedehandse auto's. Of Henk die niet wilde verkopen in een andere stad, dan konden zij zich concentreren op de inkoop en reparatie. Een half jaar verdiende hij dik geld, daarna werd hij gepakt wegens heling van gestolen auto's. Bij gebrek aan bewijs kwam hij vrij. Zijn vrienden werden wel veroordeeld. Met alle contacten die Henk inmiddels had in de tweedehandse scharrelmarkt durfde hij de „inkoop” van zijn vrienden wel over te nemen – de risico's waren te overzien, en de verdiensten waren hoog. Dat laatste had hij wel nodig, want, hoewel hij dolgraag vast werk wilde hebben, was dat hem nog steeds niet gelukt. Na een krap jaar was hij gloeiend de klos, en de hele zaak kwam uit. 2 jaar gevangenisstraf. Hij leerde daar weer een hele hoop fijne

maats kennen, en toen hij vrij kwam waren er allerlei oude kameraden die hem opwachten. Ze hadden zelfs al voor woonruimte voor hem gezorgd! En hij kon voorlopig aan de slag als plaatwerker/spuiter in het weer ontstane bedrijfje. Iedereen had zo zijn eigen „bijverdiensten”, en dus nam Henk ook wel eens het een en ander wederrechtelijk in bezit. Ach, het verhaal wordt haast eentonig: hij werd weer eens gepakt, moet 1½ jaar „zitten”, kwam weer onder zijn vrienden, werd weer gepakt en ga zo door.

Gevolgen van een vooroordeel

Waarom heb ik dit hele verhaal zo uitvoerig verteld? Om aan te tonen wat het effect kan zijn van een vooroordeel. Ga maar na: u of ik zouden als 16-jarige waarschijnlijk net zo gehandeld hebben, als we dronken waren geweest bij dat voetbalfeestje. Dát valt hem eigenlijk nauwelijks kwalijk te nemen. Tijdens zijn eerste gevangenschap beseftte Henk dat hij niet op deze weg door moest

gaan – graag wilde hij gewoon werken. Maar zijn omgeving wilde dat niet: er was het *vooroordeel*: wie gevangen heeft gezeten is een schurk. Daarom wilde zijn familie niets meer met hem te maken hebben, daarom kon hij geen werk krijgen, daarom was er haast geen woonruimte te vinden, daarom liep, toen hij wat ouder was, zijn verloofde bij hem weg, enzovoorts, enzovoorts. Wat moet je dan? Rustig op je kamertje zitten, en wachten tot je 80 jaar bent? Allicht dat Henk, omdat de wereld hem uitkotste, naar vrienden zocht die hem wel namen zoals hij was. En die vrienden kende hij uit de gevangenis, en zaten met precies hetzelfde probleem. Niemand van hen kan werk vinden, en al evenmin een lening krijgen om een eigen zaak op te zetten – daarvoor moet je toch immers „van onbesproken gedrag zijn?” Uit behoefte aan *warmte*, *vriendschap*, *genegenheid* en vast werk en inkomsten moest Henk wel het criminele pad opgaan, omdat wij met zijn allen (de maatschappij dus) hem een etiketje op de kop hebben geplakt waarop staat: Gevaarlijke Boef – Afblijven! Door dat etiketje kan iemand die eens één keertje danig uit de band is gesprongen niet meer normaal in de maatschappij functioneren; wij wijzen hem af!

Al het bovenstaande is een pleidooi om niet van vooroordelen uit te gaan, maar van oordelen. Dat je dus niet denkt: „Da's een boef, opgepast!”, maar dat je denkt „hij heeft gezeten, wat dan nog!” Pas als hij je dan belazert of zo, dan kan je oordelen, dat dit een rotstreek was. In de praktijk blijkt vaak dat ook „gewone” mensen allerlei gemene geintjes uithalen, en dat een ex-gevangene dikwijls – al was het alleen maar uit behoefte aan een „normaal” leven – wel honderd keer zal oppassen voordat hij iemand belazert, die gewoon en aardig tegen hem doet. Het bovenstaande is ook een politiek pleidooi: op basis van een strafblad kan een ex-gevangene geen ambtenaren-baantje krijgen, meestal geen geldleningen, veel particuliere werkgevers weigeren werk, sommige woningbouw-verenigingen doen moeilijk, en ga zo maar door. Alleen om deze reden al zou iedereen, die beseft dat wij als maatschappij ontzettend veel mensen de vernieling indraaien, lid moeten worden van een politieke partij, of andere groepering, die strijdt tegen maatschappelijke en persoonlijke vooroordelen. Welke partij zou dat kunnen zijn?

Tenslotte nog dit: tot nu toe had ik het over misdadigers. Wat te denken van vooroordelen over homofielen, negers, Surinamers, joden, gastarbeiders, vrouwen, werklozen, kunstenaars en arbeiders? Tot zo'n groep behoor je, daar word je op aangezien, en je kan je er vrijwel niet aan onttrekken. Er zijn natuurlijk ook vooroordelen over bv. militairen, industriëlen, studenten en hippies. Dat is óók vervelend, maar aan al deze groepen kan je je onttrekken; je hoeft immers geen industrieel of student te blijven? Vrouw of neger ben je en blijf je, of je wilt of niet. Iedereen valt wel onder een paar vooroordelen; de één wordt daardoor echter neergedrukt zonder zich eraan te kunnen onttrekken, de ander heeft daar geen last van. En u?

Walraad Cremers, medewerker
Kriminologisch Instituut Groningen.

Ab van Ieperen: 'Filmster is een vak'

informatie, omdat na elk interview de lijst films compleet met jaartal, regisseur en belangrijkste tegenspelers, is opgenomen. Dan blijkt hoe weinig ons land maar te zien krijgt van alles wat er in de wereld aan films wordt gemaakt.

De meeste sterren en regisseurs spreekt Ab van Ieperen tijdens filmfestivals, voornamelijk die in Cannes, waar altijd erg veel grootheden aanwezig zijn.

'Voor die acteurs en actrices is zo'n festival niet zo'n prettig uitstapje', vertelt Ab van Ieperen. 'Een beetje lekker rondwandelen kunnen ze niet, want ze worden overal herkend en bestormd. Ze zitten dus maar wat in hun hotel, tot ze moeten opdraven om de première van de film waarin ze spelen, luister bij te zetten. Ze zijn best bereid om in die uren dat ze toch niets te doen hebben, een hollands journalist te ontvangen. Daar komt bij dat ik al van heel vroeger goed bevriend ben met iemand, die nu in de organisatie van het festival van Cannes zit. Dat heeft natuurlijk ook voordelen.

De meeste acteurs en actrices zijn aangenaam verrast, als blijkt dat je nu eens niet komt vragen welk merk koffie ze drinken of wat hun

Op de Munt in Amsterdam liep ik een paar maanden geleden bijna tegen een gehaast stappende man op. Hij was gekleed in een vormelijk donkerblauw pak, had een rozige gelaatskleur waarop een geïrriteerde uitdrukking lag, en leek in niets op de toffe jongen uit 'Alfie', het stuk uit 'X,Y,Z', de schat-van-een-echtgenoot uit 'The romantic Englishwoman' of de schoonheid uit 'The man who would be king.' Toch was het Michael Caine, even in ons land voor de opnamen van 'A bridge too far', tegen wie ik bijna opbotste.

de schrijver

Dit kleine voorval bewijst hoe juist de titel is van het boek dat uitgeverij Landshoff kort geleden uitbracht, en dat 'Filmster is een vak' heet (prijs f 27,50). Het werd geschreven, of beter gezegd was al lang geschreven, door Ab van Ieperen, een van de grote filmkenners die ons land rijk is, en waarschijnlijk de man die verreweg het grootste aantal filmsterren en regisseurs 'in het echt' heeft gezien, en ook gesproken.

Ab van Ieperen schrijft zeer regelmatig in Vrij Nederland. Hij studeerde aanvankelijk psychologie in Utrecht. Daarna ging hij naar de Filmacademie en begon ook in die tijd over film te schrijven. Dat deed hij voor De Volkskrant, het Utrechts Nieuwsblad, NRC Handelsblad en het voornoemde weekblad Vrij Nederland. Bovendien vertaalde hij toneelstukken, werkte mee aan nederlandse en buitenlandse speelfilms, zat in de redactie van Skoop en Filmfan en publiceerde geschriften over de opkomende nederlandse cinema, en over Jean-Luc Godard en Eric Rohmer. Een opmerkelijke staat van dienst voor iemand die pas 32 is, en in wiens bedachtzame, wat trage manier van spreken je allerminst zo'n buitengewoon bezig type herkent.

het boek

'Filmster is een vak' bevat veertien gesprekken met beroemde filmsterren, allemaal mannen (de bundels over vrouwelijke sterren en over regisseurs komen later uit), tien uit Europa en vier uit Amerika. Hoogstens een derde deel van de interviews heeft in precies deze zelfde vorm in VN gestaan. Het grootste deel is in het boek uitgebreider, sommige zijn nooit eerder gepubliceerd, zoals dat met Malcolm McDowell en met Gerard Depardieu bijvoorbeeld. Behalve een aantal boeiende gesprekken, bevat het boek ook een grote hoeveelheid

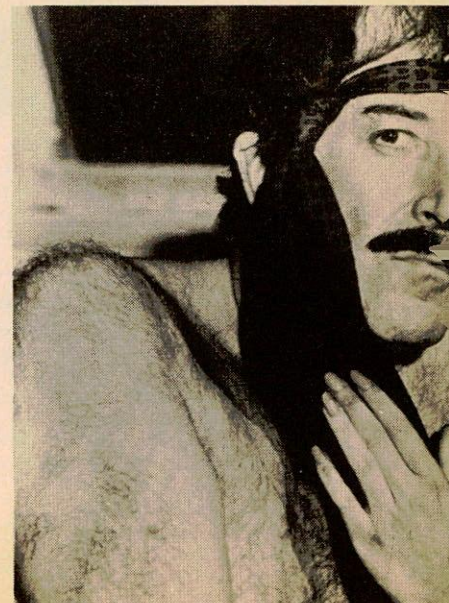

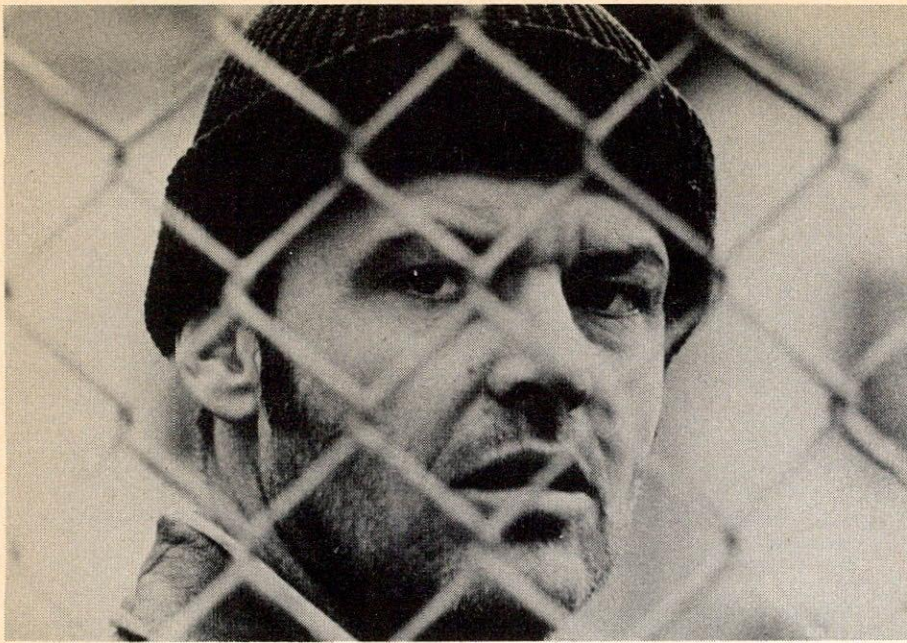
KORT EN GOED

The pink panther strikes again

Tot grote vreugde van vele aanhangers van inspecteur Clouseau is er enige tijd geleden een vervolg op de serie 'Pink panther' films van Blake Edwards in roulatie gekomen. In 'The pink panther strikes again' is Peter Sellers alias inspecteur Clouseau, hoofdinspecteur van de Franse politie geworden, omdat zijn voorganger Dreyfuss, gespeeld (en hoe!) door Herbert Lom, dolgedraaid door de acties van brekebeen Clouseau, in een krankzinnigengesticht is terechtgekomen. De hele film draait om de pogingen van Dreyfuss om Clouseau van kant

Peter Sellers als inspecteur Clouseau samen met de Russische moordenaar Olga (Lesley-Anne Down) die uiteindelijk haar plicht jegens haar land verzaakt.

Een gesprek met Jack Nicholson, die Ab van Ieperen al meer dan tien jaar kent, staat ook in het boek. Hier een foto uit 'One flew over the cuckoo's nest', de film die Van Ieperen 'de meest overschatte film van 1976' noemt.

Helmut Berger, die de rij van acteurs in het boek 'Filmster is een vak' opent, hier samen met Glenda Jackson in de film 'The romantic Englishwoman' van Joseph Losey.

lievelingsdier is, maar dat je echt in hun werk geïnteresseerd bent. Vaak zijn ze ook zo gewend dat er naar hun ongelukkige jeugd gevraagd wordt dat ze erover praten, zonder dat je dat wilt. Maar als ze merken dat je echt voor henzelf gekomen bent, en oprecht geïnteresseerd in ze, dan praten ze graag en makkelijk.

Mannen zijn over het algemeen relaxter om mee te praten dan vrouwen. Als een man eenmaal een ster is, dan kan hij lang op zijn roem teren. Er zijn veel goede mannenrollen, ze hebben dus gewoon veel mogelijkheden. Een vrouw heeft het in alle opzichten moeilijker, ze moet harder knokken om een status te bereiken en dan nog zijn er weinig goede vrouwenrollen beschikbaar. Bovendien telt de leeftijd, krankzinnig genoeg natuurlijk, voor een vrouw veel zwaarder dan voor een man. Vrouwen nemen hun werk ontzettend serieus.'

in gesprek

Ik spreek mijn verbazing uit over het schijnbaar gemak waarmee Ab, te oordelen naar de ellenlange artikelen, franse acteurs en regisseurs te woord staat. Frans is een notoir struikelblok voor vrijwel elke Nederlander.

'In de eerste plaats', legt de auteur wat bescheiden lachend uit, 'zeg ik niet zoveel. Zij praten wel, ze zijn zelf allang blij dat ze geen engels hoeven te spreken. Bovendien spreek ik het frans niet zo geweldig, maar ik kan het wel vrij goed verstaan. En ik heb zelf gefilmd, dus de technische dingen begrijp ik toch wel.' Favoriete acteurs en regisseurs heeft Ab van Ieperen zeker: na enig nadenken noemt hij Jean-Louis Trintignant, de inmiddels overleden Michel Simon, en ook Gerard Depardieu, omdat die zo verfrissend bezig is vooral geen ster-allures te krijgen. Ook Tom Courtenay, die tegenwoordig in Engeland vrijwel alleen nog toneel speelt, hoort in het rijtje favorieten van Ab thuis.

Als meest geliefde regisseur en ook als zeer beminnelijk mens noemt Ab van Ieperen zonder aarzelen de Fransman François Truffaut, van wie momenteel 'L'argent de poche' in ons land draait. 'Het is trouwens opvallend, dat Europese regisseurs makkelijker praten dan Amerikaanse. Dat komt omdat in Amerika alles op de sterren is gebouwd. De producent krijgt eventueel ook nog wel wat aandacht, maar de regisseur wordt in de hele kleine lettertjes genoemd. Amerikaanse regisseurs zijn dan ook vaak heel verbaasd als je met ze over hun werk wilt praten, en zijn het heel duidelijk van thuis niet gewend.'

Ook voor Luchino Visconti, de vorig jaar overleden Italiaanse regisseur, heeft Ab van Ieperen grote bewondering. Een figuur tegenover wie hij, naar zijn zeggen, met zijn mond vol tanden zou staan is Orson Welles. 'Het is een soort droom van me om die man nog eens te spreken te krijgen, maar ik zou er tegelijk ook tegenop zien.'

Bij de dames blijkt de voorkeur van Ab uit te gaan naar Dominique Sandan, Isabelle Adjani, Simone Signoret, en de tweede Bibi Anderson, omdat zij behalve een goed actrice ook nog heel ongecompliceerd vrolijk en aardig is. Als Amerikaanse actrices noemt hij Joanne Woodward en Katherine Hepburn, hoewel de Amerikanen hem over het algemeen niet zo liggen. 'Meisjes als Liza Minelli en Barbra Streisand hebben veel talent, maar ze slaan hun publiek er zo hard mee om de oren', vindt hij.

Filmster is een vak. Filmjournalist ook. Dat Ab van Ieperen dat vak beheerst, blijkt uit zijn boek.

Leo van Opzeeland

te maken. Blake Edwards heeft er een nog groter spektakelstuk van gemaakt dan zijn vorige 'Pink panthers'. Scènes als met de ophaalbrug, of achtervolgingen als op de oktober-feesten in München blijven de kijker lang bij. Wie lachen wil, moet er heen.

The bad news bears

Een van de vijf kinderen van de Amerikaanse acteur Burt Lancaster is ook in de filmbusiness gegaan, zij het op een wat ander terrein dan zijn vader Bill Lancaster schreef het scenario voor de film 'The bad news bears', die handelt over een geheel kansloos honkbalteam, dat bestaat uit kleine jochies. Als coach Walther Matthau zich er eens voor in gaat zetten, blijken er toch mogelijkheden te zitten in het groepje, en uiteindelijk behalen ze de verlangde triomfen. Er zitten een paar heel knap gespeelde kinderrollen in de film (waarom blijven goed acterende Hollandse kinderen toch zo'n grote uitzondering?), en de beroemde Tatum O'Neal, die haar talenten al bewees in 'Paper moon', is ook van de partij. De regie was in handen van Michael Ritchie, en het is eigenlijk een prima film geworden.

Mean Streets

Het onderste laagje van de onderwereld, dat zijn de mensen die de 'Mean Streets' van regisseur Martin Scorsese bevolken. Het is een van de eerste films van deze jonge zeer begaafde Amerikaanse regisseur, maar Nederland durfde hem pas aan na het succes van 'Alice doesn't live here any more' (nog steeds in ons land in roulatie, wie hem niet gezien heeft, grijpe zijn laatste kans!) en Taxi Driver. Robert de Niro, die ook in Taxi Driver de hoofdrol speelt, was ten tijde van de opnamen van Mean Streets nog min of meer onbekend, net als alle anderen die in de film spelen. De Niro heeft het inmiddels gemaakt. En terecht. Mean Streets is een zeer deprimerende film, en als illustratie van het begrip 'onderwereld' volkomen geslaagd.

L.v.O.

Gezin gezien?

(deel 2)

Samenleven en niet trouwen

Door de Stichting Dialoog is onlangs een kahier herdrukt dat heet: „Samenleven en niet trouwen; Over relaties tussen mensen die het trouwboekje niet willen lezen”. Het kahier gaat over de praktische problemen en oplossingen die ongehuwde man-vrouw-, man-man- en vrouw-vrouw-relaties in het maatschappelijk leven kunnen tegenkomen. Wat is het belang van dergelijke regelingen, wat voor regelingen kunnen worden gemaakt, en wat zou alleen door wettelijke veranderingen verbeterd kunnen worden? Op deze vragen gaat dit artikel verder in.

Wat is het belang van samenlevings-regelingen?

Op het eerste gezicht lijkt het een beetje raar: als je gaat samenleven zonder te trouwen, waarom zou je dan wat regelen? Zou je dan niet beter meteen maar kunnen gaan trouwen? Om te beginnen kunnen mensen in man-man- en vrouw-vrouw-relaties niet trouwen. Maar bovendien *willen* een aantal mensen niet trouwen. Bijvoorbeeld omdat ze het huwelijk teveel als een knellende band ervaren, of omdat ze hun zelfstandigheid daardoor aangetast voelen, of omdat ze de inhoud van een relatie veel belangrijker vinden dan de vastliggende wettelijke vorm, of omdat ze slechte ervaringen hebben opgedaan met een vroeger huwelijk, enzovoorts.

Voor een wetgever moet dat – volgens humanistische opvatting – ook niet van belang zijn: als volwassen mensen uit vrije wil de keuze maken op een bepaalde manier met elkaar te willen leven dan moet de overheid daar de mogelijkheid voor scheppen en niet gaan zedenmeesteren of maar één relatievorm toelaten.

En daarmee zijn we meteen bij het belang van samenlevingsregelingen. Nu is het zo dat er maar twee soorten mensen zijn: gehuwden en ongehuwden, iets er tussenin bestaat niet. Terwijl er vanzelfsprekend een heleboel soorten relaties zijn: sommigen met veel wederzijdse verplichtingen, andere met weinig wederzijdse rechten en plichten,

en weer andere waarin men alleen maar samenwoont. De bestaande maatschappelijke verscheidenheid wordt geen recht gedaan door de huidige wetgeving.

Om nu iets tegemoet te komen aan die verschillende behoeften aan wederzijdse rechten en plichten kan men verschillende soorten van samenlevingsregelingen maken, afgestemd op je eigen behoefte daaraan. Omdat het vaak jongeren zijn die ongetrouwd samenleven, staat men er vaak niet bij stil dat bijvoorbeeld bij overlijden allerlei dingen heel vervelend kunnen aflopen omdat er niets is geregeld. Er hebben zich in het verleden heel schrijnende voorbeelden voorgedaan, die met een eenvoudig kontraktje bij de notaris voorkomen hadden kunnen worden. In het Dialoog-kahier vindt men daar verschillende voorbeelden van.

Wat voor regelingen kunnen worden gemaakt?

Er kunnen regelingen worden gemaakt voor het gemeenschappelijk huren of kopen van een woning, het verkrijgen van huur- of verbouwingssubsidies, het veilig stellen van persoonlijke bezittingen, het voeren van een gemeenschappelijke huishouding, het

regelen van wederzijds onderhoud, het verkrijgen van woon-, verblijfs- of vestigingsvergunning, het adopteren van kinderen, het voorkomen van te hoge successierechten, en dergelijke.

Voor uitgebreidere woon- of leefgemeenschappen bestaan ook bepaalde mogelijkheden. Zo komt het nogal eens voor dat een tiental mensen gemeenschappelijk een groot huis willen gaan bewonen, zonder de traditionele huurder-verhuurder-verhouding maar op voet van gelijkheid. Ook daar bestaan oplossingen voor, bijvoorbeeld via de maatschap en de coöperatieve vereniging. Samenvattend: er kan een heleboel al met de huidige wetgeving worden geregeld, maar je moet wel de weg een beetje weten.

Wat zou er nog veranderd moeten worden?

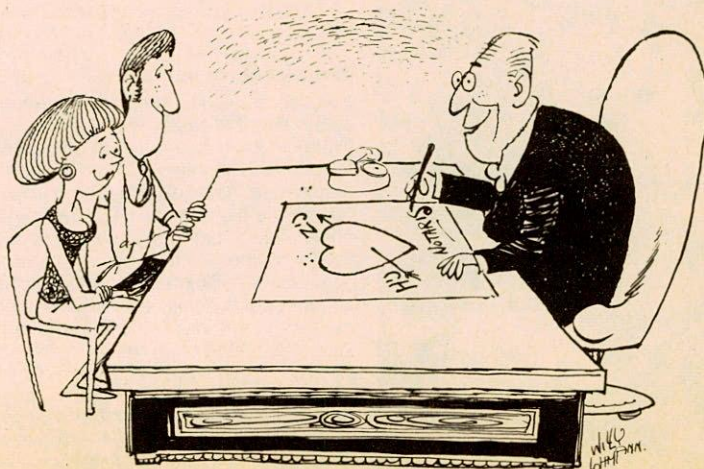
Ongehuwd samenwonenden worden duidelijk achtergesteld op het gebied van de sociale verzekeringen, ziektefondsen, ziektekostenverzekeringen, en pensioenuitkeringen. Zij betalen evenveel premie als gehuwden maar hun partners vallen niet onder die verzekeringen.

Ook de successierechten zijn uiterst onbillijk: een familielid waar men wellicht het hele leven nooit mee te maken heeft gehad, wordt zwaar bevoorrecht boven de partner waar men een heel leven mee heeft samengeleefd. Van verschillende kanten worden wijzigingsvoorstellen gedaan, maar voor de confessionele partijen is het huwelijk nog steeds heilig.

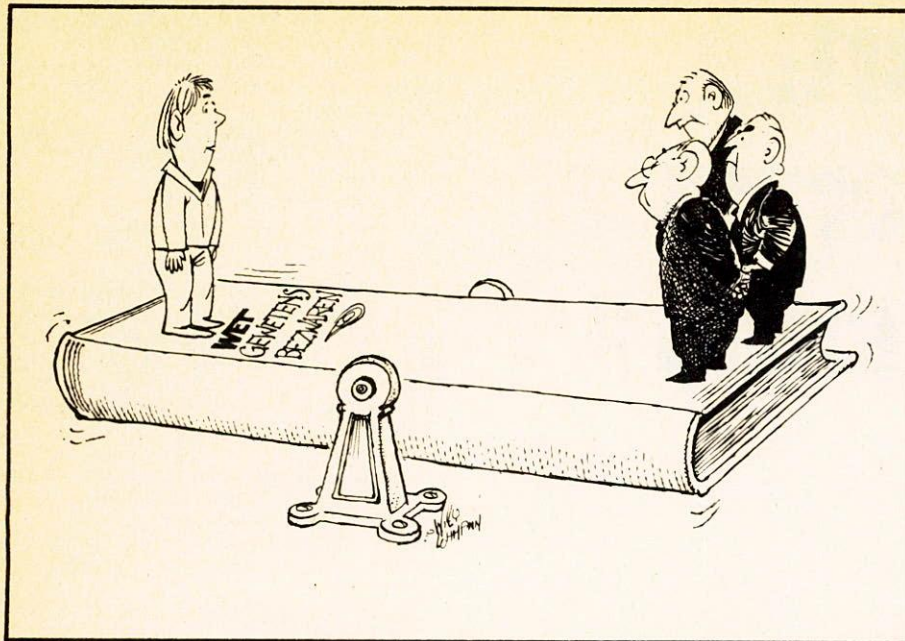
Vaak is er niet zozeer sprake van onwil, maar van onwetendheid: pas de laatste tijd verzamelt het Centraal Bureau voor de Statistiek gegevens hierover, pas sinds kort gaan de gemeenten ook samenlevende woningzoekenden registreren, e.d. Het huwelijk was zo'n vanzelfsprekende zaak dat men zich onvoldoende bewust was van de mogelijkheid dat het ook anders kan. Ook in de hulpverlening wist men vaak onvoldoende wat mogelijk was.

Mochten er EGO-lezers zijn die hierover meer inlichtingen wensen of het Dialoogkahier willen bestellen, dan kunnen zij bellen naar: Stichting Dialoog, 020-226295.

Rob Tielman

EEN EENVOUDIG KONTRAKTJE BIJ DE NOTARIS...

progressieve en linkse partijen. Al die verschillende soorten onoverkomelijke gewetensbezwaren kunnen in de praktijk toch niet van elkaar onderscheiden worden, zei de heer Dekwaadsteniet.

Dat lijkt me volkomen juist. Maar ik zou er voor willen pleiten (en niet voor het eerst, zie ook mijn artikel in het septembernummer '71 van Ego) om ook die commissie van advies, die de onoverkomelijkheid van de bezwaren moet vaststellen, ook meteen af te schaffen. En dus ieder, die een beroep doet op de wet gewetensbezwaren, zonder meer te erkennen.

Wat voor kamerleden geldt, dat ze zich op hun geweten kunnen beroepen, moet zeker ook gelden voor jongens van 20 jaar, die met hun hele wezen 'NEE' zeggen tegen de dienst. Voor dienstplichtigen eigenlijk nog veel meer dan voor kamerleden. Dienstplichtigen nemen die beslissing voor zichzelf, kamerleden beslissen vooral over anderen.

Die commissie staat in feite ook voor een onmogelijke taak. Er valt namelijk niets vast te stellen over gewetensbeslissingen.

Gewetensbeslissingen, aldus de bekende filosoof Karl Jaspers, worden genomen met inschakeling van de hele persoon, door alles wat motiverende kracht heeft op je te laten inwerken, waarbij vaak emotionele dus gevoelsoverwegingen de laatste beslissende doorslag geven. Niet iedereen is in staat zijn gevoelens te verwoorden op zo'n manier dat ze voor een ander verstaanbaar worden, zeker niet voor een staatscommissie. Als zeef is de commissie bovendien waardeloos, want de slimme jongens weten heus wel wat ze wel en niet moeten zeggen om erkend te worden.

Alleen de onhandigen zullen in moeilijkheden kunnen komen én de super-principiëlen, die altijd weer zullen proberen de strijd tegen de commissie aan te binden om nieuwe gronden voor erkenning af te dwingen. Die gaan er desnoods de gevangenis voor in, dat weten we.

Maar als je iedereen maar zo op zijn woord gelooft, is dan het hek niet helemaal van de dam? Natuurlijk niet. Als iemand bereid is vijf maanden langer vervangende staatsdienst te doen, dan is het toch duidelijk dat het hem bittere ernst is met zijn weigering om in militaire dienst te gaan.

Maar daarmee wordt de langere duur van de vervangende staatsdienst gerechtvaardigd, terwijl de bond van dienstweigeraars nog pas in Den Haag daartegen heeft gedemonstreerd, omdat men dat als discriminatie beschouwde van de dienstweigeraar.

Waarom geen alternatieve dienstplicht, zodat men op gelijke voorwaarden kan kiezen tussen militaire- en een andere vorm van staatsdienst? Het is een voor de hand liggende vraag. Ik meen overigens dat het niet kan, maar dat is een onderwerp voor een volgend artikel.

S. v. d. Belt

Het geweten en de dienstplicht

Het geweten is de laatste maanden nogal in de publiciteit. Soms zou men zelfs zeggen in opspraak, wat iemand reeds de vraag ontlokte: een geweten, wat is dat? En dat is een hele goeie, om zo te zeggen een hamvraag. Jan Blokker opperde in de Volkskrant de mogelijkheid om het maar te verbieden er een geweten op na te houden.

Dat kwam allemaal zo naar voren na die geschiedenis in de Eerste Kamer, waar leden van de VVD-fractie, acht van de twaalf, met een beroep op hun geweten een initiatief-wetsontwerp om de abortuskwestie te regelen de grond instampten ondanks het feit, dat het mede door twee VVD-tweedekamerleden was ingediend en verdedigd. Tienduizenden zagen zich het drama voor eigen ogen voltrekken via de televisie.

„Ze hebben het er heel moeilijk mee gehad”, zei mevrouw Van Someren direkt daarna. Maar we moesten van haar aannemen, dat ieder lid van haar fractie 'naar eer en geweten, geheel vrij van iedere bijbedoeling, zijn houding had bepaald'. Zo zei ze dat ongeveer, of in woorden van gelijke strekking. Een toespeling van één van de journalisten of toch niet de verkiezingen??? werd met grote verontwaardiging van de hand gewezen. De discussie was gesloten, want waar het geweten heeft gesproken past nog alleen een eerbiedig zwijgen. En daar ben ik het niet helemaal mee oneens.

Natuurlijk laad je in die positie van fractievoorzitter de verdenking op je het geweten als een rookgordijn aan te wenden om andere bedoelingen achter te verbergen. Maar dat kan niemand aantonen. Hier staat het ja van de één tegenover het nee van de ander.

Ik erken het goed recht van ieder om zich op zijn geweten terug te trekken, waar het gaat om wezenlijke beslissingen. Hier sta ik, ik kan niet anders. Dat kan in bepaalde omstandigheden het laatste argument zijn. Dat zal men moeten eerbiedigen, zelfs als misbruik niet onwaarschijnlijk is. Maar dan moet dat wel voor iedereen gelden.

Bijvoorbeeld ook voor dienstplichtigen, die een beroep doen op de wet gewetensbezwaren militaire dienst. Die moeten zich namelijk nog steeds verantwoorden voor een commissie van advies, bestaande uit drie personen, die beoordeelt of de bezwaren werkelijk op godsdienstige of zedelijke gronden in het geweten wortelen en of ze wel onoverkomelijk zijn. En dus voor erkenning in aanmerking komen. Vroeger moest dat zijn tegen alle oorlogsgeweld. Nu wil de minister de grenzen wel wat ruimer trekken en ook gewetensbezwaren tegen bepaalde vormen van militair geweld erkennen. Maar in de laatste discussie hierover op 20 december '76 bleef de minister zich nog hardnekkig verzetten tegen een uitbreiding op politieke gronden en zeker tegen een uitbreiding tot alle gewetensbezwaren van welke aard ook, die door de commissie van advies als onoverkomelijk zouden worden onderkend. Dit was namelijk een voorstel van het AR-kamerlid Dekwaadsteniet, die behalve door zijn eigen partij gesteund werd door alle

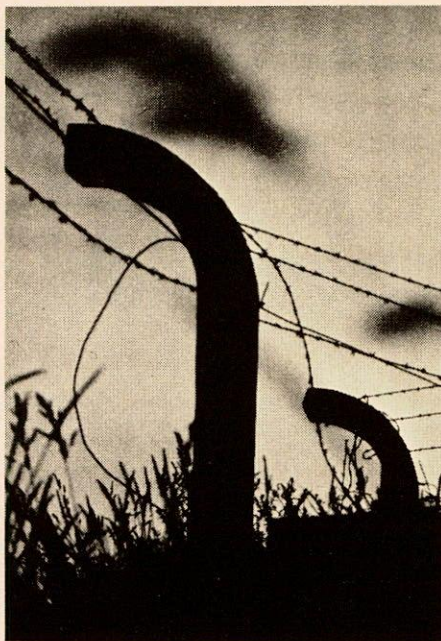
Sport: verbroedering of verloedering?

De passieve recreatie, in het belang waarvan zo veel betalende clubs in leven moeten worden gehouden, lijkt met het jaar actiever te worden. De voetbalvandalen bevinden zich niet meer uitsluitend onder het legioen van FC Utrecht, maar worden nu ook gevonden tussen de aanhangers van FC Den Haag, FC Twente en FC Den Bosch (dat FC schijnt er niets mee te maken hebben).

Een heel opmerkelijke zaak, waarvan minister Van Doorn één aspect inderdaad positief zou kunnen waarderen. Eindelijk blijkt immers actieve sportbeoefening tot lichamelijke activiteit van de toeschouwers te leiden. De redenering doet echter wat geforceerd aan, omdat de lichamelijke activiteit nogal destructief wordt aangewend. Slagbomen van spoorwegovergangen, medetoeschouwers, treincoupés, geparkeerde auto's en nog veel meer moeten het ontgelden. Als je nog nooit van wurgstokjes had gehoord, dan kon je nu de betekenis van dat woord leren aan de hand van de voorwerpen, die de Rotterdamse politie in beslag nam, toen daar eens anderhalf duizend Utrechtse supporters op bezoek waren.

Wat bezielt die voetballiefhebbers? Een vraag voor psychologen natuurlijk, maar ook die zullen een voor honderd procent afdoende verklaring vermoedelijk schuldig blijven. Men kan wijzen op de stijging van de jeugdcriminaliteit, die samenhangt met de toenemende werkloosheid onder jongeren. De parallel zal er wel zijn. Sociale onvrede en onrust zoekt zich een uitlaatklep en die is in de burgermaatschappij niet zo gemakkelijk te vinden zonder dat ernstige risico's met betrekking tot de bewegingsvrijheid worden genomen. Sommigen zien in de voetballerij een prima aanleiding de beest uit te hangen. Men opereert gewoonlijk in groepen en de ongelukkigen, die worden gearresteerd, komen er gewoonlijk genadig af. Te meer, omdat de boetes hoofdelijk worden omgeslagen in de groep.

Men kan ook wijzen op de parallel met Engeland, dat niet alleen in de vorige eeuw de primeur van de voetbalsport

had, maar al jaren geleden ook de primeur van het voetbalvandalisme. Zoals bekend gaat het Engeland economisch ook minder goed dan Nederland. Ook in Engeland worden de afschuwelijkste martelwerktuigen in beslag genomen, al lijken de Nederlandse supporters in dit opzicht nog rigouzeuzer. De haat tegen de burgermaatschappij moet bijzonder groot zijn, als die evenredig is met de schade aan lijf en leden, die de in beslag genomen voorwerpen kunnen aanbrengen.

Een vraag, die de psychologen zich ook zullen stellen, is of het voetbalspel zelf aanleiding geeft tot de incidenten, zoals ze zich de laatste maanden hebben voorgedaan. Een argument lijkt een positief antwoord op die vraag te rechtvaardigen. Het profvoetbal is ondanks de spanning in de competitie saaier geworden. Ajax durft niet meer aan te vallen, Feyenoord speelt zonder enige glans en volgens steeds weer vaste, middelmatige patronen en het gaat er in zijn algemeenheid de meeste

clubs louter om niet te verliezen. Er lijken redenen aanwezig om te veronderstellen, dat de huidige dorheid van het spel de toeschouwers er toe aanzet zichzelf te vermaken. Een belangrijk argument is het niet. Hoe anders moet verklaard worden, dat bijvoorbeeld de volgelingen van FC Utrecht zich meestal gedeisd houden, als de eigen favorieten hebben gewonnen. De ernstige onlusten breken dikwijls pas los na een nederlaag. De clubliefde of wat daarvoor doorgaat (het is waarschijnlijk een substraat, zoals de psychologen zouden zeggen, of een substituuut) is dus belangrijker dan nuchterlingen willen erkennen. Identificatie met de underdog, noem maar op.

Het enige, dat eigenlijk valt vast te stellen is het feit, dat teamsporten, waarbij lichamelijk contact is geoorloofd, een grotere agressie bij de toeschouwers opwekken dan individuele sporten.

De meest vergaande uitwas bij een sport als zwemmen is de geestdriftige vader, die „tempo, tempo” roept en smeekt, als zijn zoon, in een van andere zwemmers afgescheiden baan, voorbij ploetert. De zwemmer heeft weinig mogelijkheden om zijn tegenstander aan de benen onder water te trekken, er hoeft geen scheidsrechter (slechts een tijdwaarnemer) aan te pas te komen en het publiek heeft uitsluitend op grond van de resultaten reden zich op te winden.

In elke sport is het daarbij zo, dat sommigen de betrekkelijkheid van resultaten te weinig inzien. De vader van Joke van Rijssel, de schaatster, schijnt er zelfs aan overleden te zijn.

Kortom, een definitieve verklaring voor de in aantal toenemende geweldplegingen door voetbalsupporters zal tekort blijven schieten en misschien zitten de psychologen er met hun sociale onvrede toch wel het dichtst bij. Doordat de incidenten zo – min of meer – opgeblazen in de publiciteit komen (de hele sport komt nu eenmaal opgeblazen in de publiciteit), krijg je de neiging om te denken: wat rechtvaardigt in hemelsnaam subsidiëring van het betaald voetbal, dat immers al zo veel andere misstanden kent? Wat is het argument van de passieve recreatie nog waard, als de passiviteit verkeert in misdadigheid?

Ook hier is het echter als met andere vormen van criminaliteit. Op zich is het immers geen argument om persoonlijk bezit af te schaffen, omdat er een paar duizend dieven in Nederland rondlopen. In principe mogen minderheden in een maatschappij als de Nederlandse en met een a-constructieve handelwijze als de voetbalsupporters geen beslissingen afdwingen, die een grote meerderheid dupeert (ook al vindt Het Parool van wel). Het zou met andere woorden niet erg passend zijn, als minister Van Doorn zich in zijn oordeelvorming over het betaald voetbal zou laten leiden door de vanden, die slechts een zeer geringe groep van de Nederlandse voetballiefhebbers vertegenwoordigen.

Hans van Wissen

De moord op Ellington

Bijna drie jaar is het geleden dat Duke Ellington overleed (24 mei '74), en nog altijd is de discussie over wat er nu met zijn muziek moet gebeuren, in volle gang. De platenmaatschappijen stonden het snelst met hun antwoord klaar: ter gelegenheid van Duke's 75ste verjaardag (29 april '74) hadden ze toch al allerlei heruitgaven van historische Ellington-opnamen op stapel staan, en daar hoefden ze nu alleen nog maar de extra-opdruk 'Ellington Memorial Album' aan toe te voegen. De één zijn dood de ander zijn brood? In feite wel natuurlijk, maar anderzijds: wat kan er tegen zijn als de jazzliefhebbers van nu een ruime keuze wordt geboden uit de vruchten van Ellington's vijftigjarige platencarrière?

Twijfelachtiger waren de plannen die kort na Duke's dood door zijn zoon Mercer Ellington (trompettist en componist zonder een spoor van zijn vaders genialiteit) bekend werden gemaakt. Hij zou niet alleen de leiding van het orkest overnemen, maar gaf bovendien te kennen dat hij allerlei klassieke Ellington-stukken, die Duke zelf in geen jaren meer had uitgevoerd, opnieuw op het repertoire zou nemen. Zo konden we een klein jaar later ook in Nederland, tijdens een concert in de Rotterdamse Doelen, kennis nemen van zonder kraak of smaak afgeraffelde vertolkingen van 'Ko-ko' en 'Jump for Joy', door een Mercer Ellington band, waarin trompettist Cootie Williams de enige resterende echte Ellingtonian was (hij verliet het orkest kort daarna). Mercer heeft met deze band inmiddels ook een plaat gemaakt, maar het echte succes is voor hem uitgebleven. De Ellington-liefhebbers overal ter wereld delen kennelijk het inzicht, dat Ellington's jazz bestond bij de gratie van de wisselwerking tussen Duke zelf (als componist, pianist en meesterlijk psycholoog) en zijn muzikanten (Johnny Hodges, Harry Carney, Cootie Williams, Lawrence Brown, Russell Procope, Paul Gonsalves, Ray Nance, Cat Anderson enzovoort).

Promotor George Wein, die zelf met zijn 'New York Jazz Repertory Company' een business probeert te maken van het reconstrueren van jazz uit het voltooide verleden, heeft vorig jaar via een interview in de Britse 'Melody Maker' een nieuwe theorie bijgedragen aan de discussie.

„Op dit moment trekt het nog geen volle

zalen,” verklaarde Wein, „omdat Duke en Louis (Armstrong) nog te vers in de herinnering liggen. Voor mensen als wij kan niets hen echt vervangen. Maar over twintig jaar zal hun muziek wel volle zalen trekken, omdat de mensen dan zullen willen gaan zien wie Duke Ellington en wie Louis Armstrong was. Ellingtons muziek, zoals hij die in de jaren twintig speelde, zal dan betekenis hebben voor een cultureel georiënteerd segment van de bevolking, genoeg om bijvoorbeeld de Royal Festival Hall te vullen, geloof me maar.”

Voorlopig geloof ik daar niets van, om de eenvoudige reden dat juist het overvloedige aanbod van authentieke Ellington-opnamen volgens mij zal waarborgen, dat ook de jazzliefhebbers van 1997 heel duidelijk het verschil zullen blijven horen tussen de echte Ellington-muziek en het waterige aftreksel dat Mercer Ellington (en wie weet straks Duke's kleinzoon, de gitarist Edward Ellington) aan de man tracht te brengen.

Het aantal Duke Ellington-albums dat momenteel op de markt is, loopt in de vele tientallen, waarbij twee grootscheeps opgezette series het meest opvallen: de complete uitgaven (inclusief alle alternatieve versies) van de maatschappijen CBS en RCA. Van 'The Complete Duke Ellington' zijn nu de delen 6 tot en met 9 verschenen, vier dubbelalbums (CBS 88137, 88140, 88185 en 88210) die samen de periode 1933-1937 bestrijken. Het is vrijwel onbegonnen werk van deze vier albums er één speciaal aan te bevelen. Deel 6 bevat het befaamde 'Reminiscing in tempo' (een van Duke's vroegste langere composities); de delen 7, 8 en 9 laten naast de complete band ook Ellington-combo's onder nominale leiding van Rex Stewart, Barney Bigard, Cootie Williams en Johnny Hodges horen, met op deel 9 bovendien twee versies van de klassieke suite 'Diminuendo/Crescendo in Blue'. Het enige wat ik hier in dit korte bestek nog aan kan toevoegen, is dat deze serie voor de fanatieke Ellington-verzamelaar waarschijnlijk interessanter is dan voor de beginnende jazzlusteraar die uit is op een eerste kennismaking met Duke's muziek. De RCA-serie 'The Works of Duke Ellington - Complete Edition' is inmiddels aangeland bij deel 17 en het jaar 1941, maar daar dreigt nu iets merkwaardigs mee te gebeuren. De periode 1940-'41 geldt als het hoogtepunt van Ellingtons platenoeuvre, en het leek dan ook

een uitstekend initiatief van de Franse serie-samenstellers om behalve Duke's 'officiële' RCA-vertolkingen ook een aantal opnamen uit te brengen, die de Ellington-band in 1941 voor de radio maakte. Eerder verschenen deze stukken (onvolledig en met een slechtere geluidskwaliteit) op het 'piraten-label' Caracol, dus ook in het kader van de strijd tegen de (nooit royalties en zelden auteursrechten betalende) illegale platenmerken, verdiende de Franse RCA eigenlijk louter lof.

Duke's erfgenaam Mercer blijkt hier echter anders over te denken: via zijn advocaten heeft hij RCA gedwongen de nog in voorraad zijnde gewraakte albums te vernietigen en in plaats daarvan nieuwe persingen met louter officieel RCA-materiaal uit te brengen. Wie belangstelling heeft voor deze prachtige, respectievelijk 15 januari en 17 september 1941 opgenomen vertolkingen, doet er daarom verstandig aan snel bij de platenhandel te gaan kijken of deel 14(RCA FXMI 7134) en deel 17(RCA FXMI 7274) daar nog te koop liggen.

Tot slot twee losse Ellington-albums. 'Duke Ellington: The Bethlehem Years, vol. 1 (Bethlehem BCP-6013) is een heruitgave van de LP 'Historically Speaking' uit 1956. De Franse criticus André Hodeir kwalificeerde deze vernieuwde versies van klassieke Ellington-composities destijds woedend als „de definitieve bevestiging van de decadentie van een groot musicus”. Twintig jaar later maakt dit voortreffelijke album voornamelijk duidelijk dat Ellington voorjaar '56, met musici als Clark Terry, Cat Anderson, Britt Woodman, Quentin Jackson, Hodges, Procope, Gonsalves, Carney en Sam Woodyard in zijn orkest, aan het begin van zijn laatste glorieperiode stond. Geen heruitgave maar nieuw op de markt is 'The Afro-Eurasian Eclipse' (Fantasy F-9498) met opnamen uit februari '71, geïnspireerd door Duke's vele wereldreizen. Johnny Hodges was al dood, Ray Nance, Cat Anderson, Lawrence Brown en Jimmy Hamilton waren vertrokken, en de band was aan zijn laatste neergang begonnen. Toch blijft er een wereld van verschil bestaan tussen deze authentieke klanken uit Duke's nadagen en het baatzuchtige surrogaat dat Mercer Ellington tegenwoordig uitveert.

Bert Vuijsje

Wim Kan

Slot van de conférence op oudejaarsavond 1976

Toen de abortuswet was afgestemd
en Haya's huis met verf was bespoten,
toen zei een mevrouw die d'r bijbel kent:
„Nou wordt de Keukenhof ook gesloten”.

En er werd veel gesproken over gewetensnood en slapeloze nachten,
maar als je jongens leert hoe je de vijand doodt
en hoe je 'm deskundig af moet slachten,
dan hoor je zelden iets over gewetensnood of slapeloze nachten.

Nou gaan we dus weer knoeien met het ongeboren leven,
ergens is nog een adresje, dichtbij Amersfoort,
nee, Bloemenhove niet, dat wordt opgeheven,
daar komt het embryo-vakantieoord.

En Van Agt kan weer slapen, en de paus zegt in Rome:
„Ga wettig getrouwd met elkander naar bed
en laat de kinderkens toch maar komen”.
De klok is weer vijftig jaar teruggezet.

Maar er is één vraag die velen zal raken,
die is eigenlijk meer voor de wetenschap:
Na hoeveel maanden mag je 'n einde maken
aan een ongewenst ministerschap?

ter overdenking

